

15. Сумской кадетский корпус (1900–1950). – Сан-Франциско, 1955. – 125 с.

16. <http://www.ruscadet.ru/history/doc/1886.htm>.

Ефимова Е.В.

**ВОПРОСЫ ФОРМИРОВАНИЯ ЛИЧНОСТИ В КАДЕТСКИХ КОРПУСАХ УКРАИНЫ
(ВТОРАЯ ПОЛОВИНА XIX – НАЧ. XX СТ.)**

В статье осуществлен историко-педагогический анализ проблемы формирования личности в военных учебных заведениях Украины (вторая половина XIX – нач. XX в.), прежде всего в кадетских корпусах. Проанализирована специфика военного, умственного, физического и гражданско-патриотического воспитания в этих учебных заведениях.

Ключевые слова: военно-учебное заведение, кадетский корпус, кадет, личность.

Yefimova O.V.

**ISSUES OF PERSONALITY FORMATION IN THE CADET CORPS IN UKRAINE (THE
SECOND HALF OF XIX- BEGINNING OF XX CENTURY)**

The article analyzes the historical and pedagogical problems of forming personal military educational institutions of Ukraine in the nineteenth - early twentieth century. Primarily in the cadet corps. Specificity of the military, intellectual, physical and civic and patriotic education in these schools

Key words: military school, Cadet Corps, cadet, morality, identity.

УДК 37 (09) (477)

Клименко Ю. А.

ДО ІСТОРІЇ РОЗВИТКУ ЕСПЕРАНТО-РУХУ В УКРАЇНІ

У статті розкрито проблема розвитку есперанто-руху – руху за поширення есперанто як мови міжнародного спілкування, який має на меті створення безпосередніх і рівних можливостей для кожної людини в міжнародних відносинах. Своєю багаторічною історією есперанто (як мова і як рух його прихильників) підтвердив право претендувати на роль універсального засобу міжкультурного діалогу та людського взаєморозуміння в загальносвітовому масштабі.

Ключові слова: есперанто-рух, мова есперанто, історія есперанто-руху в Україні, сучасні есперанто-організації.

Невід’ємним правом людини є право на спілкування. При цьому загальноновизнаним є той факт, що співпраця не може бути дієвою і тривалою, якщо вона обмежується відносинами держав і політиків і не охоплює контакти між рядовими громадянами різних країн. Розвиток міжкультурного співробітництва стримується кількома факторами, насамперед – обмеженою можливістю і ефективністю міжкультурних контактів унаслідок мовного бар’єру [4, с. 1].

У зв’язку з цим актуальною проблемою стає вивчення комунікативного потенціалу міжнародних мов. Як показує історія, людство вже з давніх пір намагалося знайти або створити міжнародну мову. У такій якості розглядалися в різні періоди грецька, латинська, французька мови. Але всі вони не могли залишитися мовами міжнародними, оскільки кожна з них тісно пов’язана з національними особливостями, традиціями, історією народу. Поступово прийшли до переконання, що жодній з існуючих мов не судилося бути мовою міжнародною хоча б тому, що тоді один народ поглинув би інші. Внаслідок цього виникла ідея створення мови штучної – так званої нейтральної.

Якщо природна мова – це макрокосмос культури певного народу, в якому він представлений як індивід, то штучно створена людиною мова може стати засобом

міжнародного й одночасно наднаціонального спілкування, забезпечити діалогічний і демократичний зв'язок представників самих різних світових культур [4, с. 2].

Такі можливості має есперанто – найбільш поширена планова міжнародна мова, яка не претендує замінити собою етнічні мови, а прагне стати допоміжним засобом у міжнародному спілкуванні різномовних людей. Ще в 1954 р. Генеральна конференція ЮНЕСКО визнала, що результати, досягнуті есперанто в справі інтелектуального міжнародного обміну, відповідають цілям та ідеалам ЮНЕСКО і звернулася до держав і міжнародних організацій із пропозицією ввести вивчення есперанто в школах і використовувати цю мову в міжнародному співробітництві.

Різні аспекти процесу виникнення та розвитку міжнародних планових мов як соціально-культурного, інтерлінгвістичного феномена знайшли відображення у працях Є. Бокарева, Ю. Дмитрієвської-Нільсон, Б. Колкера, А. Королевича, А. Короля, С. Кузнєцова, Д. Лук'янець, Г. Махоріна, А. Мельникова та ін.

Проте слід зазначити, що більшість з наукових праць тільки побічно стосуються досліджуваної теми та мають фрагментарний характер. Дослідники звертаються, в основному, до лінгвістичних, історичних, соціально-культурних аспектів есперанто-руху і не розглядають історико-педагогічну сутність цього феномена. У науковій літературі наявне лише фрагментарне висвітлення окремих аспектів цього соціокультурного явища, розрізнених як у науково-теоретичному, так і в хронологічному плані. Історіографічний огляд проблеми дозволяє стверджувати про відсутність комплексного дослідження розвитку есперанто-руху в Україні як закономірного, об'єктивно обумовленого і цілісного процесу.

Мета статті – розкрити проблему розвитку есперанто-руху як соціально-культурного феномену, універсального засобу міжкультурного діалогу та людського взаєморозуміння в загальносвітовому масштабі.

Міжнародна мова "есперанто" (есп. *esperanto* – "що сподівається") – соціально-культурний феномен, універсальний засіб міжкультурного діалогу та людського взаєморозуміння в загальносвітовому масштабі. Її творцем є Людвік Лазар Заменгоф – польський лікар-окуліст, лінгвіст і поліглот, автор праць у галузі інтерлінгвістики, активний громадський діяч. Сьогодні 15 грудня – День народження Л. Заменгофа (15 грудня 1859 р.) – відзначається есперантистами усього освіту як *Zamenhofa Tago*, що супроводжується різними заходами – концертами, книжковими виставками і т.д. Ім'я творця міжнародної мови "есперанто" носять вулиці, планети. Пам'ятники, бюсти та пам'ятні знаки всесвітньо відомому Доктору Есперанто встановлені в багатьох містах світу.

Творець есперанто Людвік Заменгоф назвав свою мову просто – "Міжнародна мова". Оскільки в той час в Європі була популярною інша штучна мова (волапюк), прихильники есперанто часто вживали термін "мова доктора Есперанто" [10, с. 2]. Людвік Заменгоф – автор першого підручника з основ мови есперанто "*Unua Libro*" ("Міжнародна мова"), вперше опублікованого 26 липня 1887 р. у Варшаві. Саме цю дату вважають "днем народження" есперанто [15].

Есперанто має на меті створення безпосередніх і рівних можливостей для кожної людини в міжнародних відносинах, оскільки ні для кого з них ця штучно створена мова не є рідною. Правда, сьогодні вже є певна кількість людей – вроджених есперантистів, для яких есперанто є рідною мовою: ті, чий батьки говорять між собою мовою есперанто, через незнання мови один одного або ж навіть як прояв поваги до мови. Серед видатних носіїв есперанто: Джордж Сорос – провідний світовий фінансист і меценат, Даніель Бове – лауреат Нобелівської премії та ін. [10, с. 2].

Слід відзначити педагогічну цінність есперанто – його вплив на подальше вивчення іноземних мов. Численні дослідження підтверджують, що знання есперанто значно полегшує вивчення іноземних мов. При цьому опанувати граматику цієї мови можна

набагато швидше і простіше, тому є сенс починати вивчення іноземних мов саме з есперанто – нейтральної мови.

Розмовляючи мовою есперанто люди не відчують тиск іноземної мови, тому з'являється відчуття рівноправності при спілкуванні з представниками інших країн, а це призводить до підвищення почуття людської і національної гідності. Своєю багаторічною історією есперанто (і як мова, і як рух його прихильників) підтвердив право претендувати на роль універсального засобу міжкультурного діалогу та людського взаєморозуміння в загальносвітовому масштабі.

Universala Esperanto – Asocio, UEA (з есперанто Всесвітня Есперанто Асоціація) – найбільша міжнародна організація есперантистів, члени якої живуть у 121 країні. UEA працює на поширення есперанто, дискутує про актуальність всесвітньої мовної проблеми і звертає увагу на необхідність рівності між мовами. UEA має також консультативний статус при: Економічній і соціальній раді ООН, Дитячому фонді ООН, Раді Європи, Організації Американських Держав і Міжнародній Організації зі Стандартизації. У 1954 р. UEA ініціювала резолюцію ЮНЕСКО про есперанто (16000 дітей в той час вже вивчали есперанто в 600 школах 32 країн світу). Штаб-квартира Асоціації знаходиться в місті Роттердам (Нідерланди) [12, с. 86].

Як відомо, будь-який розвиток має витоки, передумови, але коли він опирається на традицію, то враз здобуває могутнє культурне підґрунтя. Вітчизняний есперанто-рух має історичний досвід існування, він не є абсолютно новим явищем українського соціуму, його сучасний розвиток опирається на знання історичних, історико-педагогічних уроків минулого.

На фоні світового есперанто-руху відбувалося становлення та розвиток означеного соціально-культурного феномена в Україні, свідченням чого є такі історичні факти:

- 1890 р. – в Одесі організовано перший осередок шанувальників і пропагандистів есперанто;

- 1907 р. – в Тернополі видано перший вітчизняний есперанто-підручник (автор – знаний український есперантист Михайло Юрків);

- початок ХХ ст. – створено інформаційне бюро з пропаганди та навчання есперанто;

- 1913 р. – другий Всеросійський з'їзд есперантистів у Києві;

- 1913 р. – за редакцією Ореста Кузьми виходить перше українське есперантське періодичне видання – журнал *Ukraina Stelo* (у перекладі з есперанто – "Зоря України"), який виходив до кінця червня 1914 р. і впродовж 1922–1930 рр. (після тривалої перерви, спричиненої воєнними діями). На його сторінках друкувалися переклади творів Т. Шевченка, І. Франка, О. Кобилянської, В. Стефаніка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, народні пісні, коломийки, статті про творчість українських письменників тощо;

- 1910–1920 рр. – в Коломиї відкривається статутне товариство українських есперантистів "Крайове товариство українських есперантистів "Поступ" ("Прогрес");

- 1922 р. – видано "Українсько-есперантський словник";

- 1923 р. – започаткування регулярних радіопередач мовою есперанто (Москва, Харків та інші міста);

- 1927–1932 рр. – у Харкові видається щомісячний педагогічний журнал мовою есперанто "Шлях освіти";

- 1925–1938 рр. – діяльність Всеукраїнського комітету есперанто як підструктури Спілки есперантистів Радянських Республік (1921–1938 рр.);

- та ін. [15].

Про масштаби розвитку вітчизняного есперанто-руху свідчать статистичні дані. Так, станом на кінець 20-х років ХХ ст. Спілка есперантистів Радянських республік нараховувала 10 000 членів. До 1934 р. було видано більше 200 книг мовою есперанто. Великими тиражами здійснювалося видання підручників, навчальних посібників,

словників, періодичних видань і т.п. [15].

Проте в контексті репресивних подій починаючи з середини 30-х років ХХ ст., есперанто в СРСР оголосили "мовою дрібної буржуазії і космополітів". У 1937 р. було видано спеціальну закриту інструкцію ЦК КПРС, котра забороняла згадувати есперанто у позитивному контексті. Есперанто було проголошено "мовою шпигунів" – з тих пір і з'явилися такі ярлики, як "есперанто – мова мертва, штучна" тощо. За надуманим приводом НКВС було заарештовано і розстріляно багатьох відомих діячів есперанто-руху. Тільки майже після 20-річної перерви в нашій країні було відроджено есперанто-рух [15].

В Україні в різні роки координуючими центрами есперанто-руху були такі організації:

- 1925–1938 рр. – Всеукраїнський комітет есперанто;
- 1921–1938 рр. – Союз есперантистів Радянських Республік;
- 1968–1972 рр. – Есперанто-комісії при Українському товаристві дружби і культурних зв'язків із зарубіжними країнами;
- 1979–1988 рр. – Українське республіканське відділення Асоціації радянських есперантистів [14].

Сьогодні в Україні центральною організацією есперантистів є "Українська Есперанто Асоціація" (есп. UkrEA – Ukraina Esperanto Asocio), утворена 21 травня 1989 р. При УкрЕА діє видавництво есперанто-літератури "Helianto" ("Соняшник"). Питаннями організаційної та фінансової підтримки есперанто-руху в Україні займається Благодійний фонд "Есперо" імені Василя Єрошенка.

Відповідно до статуту Української Есперанто Асоціації (2006 р.) головною метою Асоціації є сприяння об'єднанню есперантистів України, задоволення та захист законних соціальних, економічних, творчих, національно-культурних та інших спільних інтересів членів Асоціації.

Основні завдання Української Есперанто Асоціації:

- Сприяння розв'язанню міжнародної мовної проблеми, що уможливило б створення рівноправних можливостей для кожної людини у міжнародних стосунках;
- об'єднання есперантистів і прихильників есперанто для досягнення головної мети Асоціації;
- ознайомлення громадськості України з міжнародною мовною проблемою, та шляхами її розв'язання, в тому числі за допомогою мови есперанто, із самою мовою та її можливостями в міжнародному обміні, в т.ч. інформаційному;
- допомога у вивченні мови есперанто бажаними, сприяння підвищенню рівня володіння нею та практичному застосуванню мови есперанто в міжнародних стосунках;
- сприяння зміцненню взаєморозуміння та дружби, розвитку культурних зв'язків з народами інших країн за допомогою мови есперанто, а також вихованню у есперантистів та інших мешканців України духу поваги як до свого, так і до інших народів;
- допомога у встановленні міжнародних зв'язків есперантистів, співпраця з міжнародними та національними есперантськими організаціями, розвиток "народної дипломатії";
- представництво своїх членів у міжнародних есперантських організаціях, на міжнародних есперантських заходах, з'їздах і зустрічах і т. ін. [14].

Незважаючи на те, що державна організаційна та фінансова підтримка з поширення есперанто не здійснюється, проте Міністерство освіти і науки України офіційно рекомендує вивчення за вибором есперанто у старших класах середньої школи, гімназій, ліцеїв. Наприклад, серед українських ліцеїв есперанто вивчають у Ліцеї № 38 імені Валерія Молчанова (м. Київ).

Висвітлення розвитку сучасного есперанто-руху в Україні здійснюється на сторінках низки спеціалізованих періодичних видань, з-поміж яких: інформаційний бюлетень УкрЕА "Helianto" ("Соняшник"), місячник "Ukraina Stelo" ("Зоря України"),

гумористична газета "Babila Turo" ("Балакуча Башта"), есперанто-бюлетень "Interalie" (Бердянськ), літературний журнал "Literatura Foiro" (Київ) та ін.

В Україні щорічно проходять есперанто-зустрічі, наприклад: раз на три роки проходить з'їзд УкрЕА; навесні і восени фестивалі в Ялті, зокрема фестиваль авторської пісні мовою есперанто Veluga Sezono. На Львівському книжковому форумі є свій куточок української есперанто-літератури. Практично в усіх регіонах України діють есперанто-клуби.

Нині есперанто-рух розвивається в сприятливих умовах, але у світовому масштабі ця міжнародна мова має лише невелике число прихильників. На практиці реалізація потенціалу есперанто ускладнюється цілим рядом обставин, пов'язаних як із самоізоляцією регіональних і територіальних співтовариств, їх соціально-культурною і політичною пасивністю, так і з відсутністю розроблення теоретичних підстав міжнародного руху есперантистів.

Усе це визначає актуальність дослідження стану, характеру та рушійних сил як сучасного есперанто-руху, так і його історії. Оскільки сучасність не може бути об'єктивно оціненою без глибокого вивчення витоків і джерел, без визначення як загального, закономірного, так і випадкового, епізодичного у процесі формування та становлення есперанто-руху. У контексті зазначеного набуває актуальності дослідження соціально-педагогічних засад розвитку вітчизняного есперанто-руху як вагомого явища в історії педагогіки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аббасова К. Я. Когнитивная психология и философия: проблемы сосуществования / К. Я. Аббасова // Вектор науки Тольяттинского гос. ун-та. Сер. "Педагогика, психология". – 2010. – № 3(3). – С. 9–10.
2. Вербицкий К. Словарець українсько-есперантський / К. Вербицкий. – Станиславів-Коломия : Бистриця, 1922.
3. Волевич Я. Міжнародна мова есперанто. Практичний підручник / Я. Волевич. – Харків : ДВОУ Державне видавництво "Радянська школа", 1931.
4. Дмитриевская-Нильссон Е. А. Международное эсперанто-движение как субъект межкультурной коммуникации: автореф. дисс. ... канд. культурол. наук : спец. 24.00.04 / Е. А. Дмитриевская-Нильссон. – Санкт-Петербург, 2000. – 20 с.
5. Исаев М. И. Язык эсперанто / М. И. Исаев. – М. : Наука, 1981. – 85 с.
6. Кананчук Л.А. Саногенная рефлексия как условие психологической адаптации личности в полиэтнической среде вуза / Л.А. Кананчук // Вектор науки Тольяттинского гос. ун-та. Сер. "Педагогика, психология". – 2011. – № 2(5). – С. 101–103.
7. Королевич А. И. Книга об эсперанто / А. И. Королевич. – К. : Наукова думка, 1989. – 241 с.
8. Кузьма О. Повний підручник до науки міжнародної мови есперанто / О. Кузьма. – Коломия, 1921.
9. Махорін Г. Л. Нариси з історії есперанто-руху в Україні / Г. Л. Махорін. – Житомир : ФОП Євенок О.О., 2012. – 60 с.
10. Пацорко В. Великий есперантсько-український словник / В. Пацорко. – Київ, 2007. – 200 с.
11. Проблемы интерлингвистики. Типология и эволюция международных искусственных языков. – М. : Наука, 1976. – 133 с.
12. Русанівський В. М. Мова. Людина. Суспільство / В. М. Русанівський. – Наукова думка, 1977. – 189 с.
13. Шиляева И. Ф. Культура общения современной личности : детерминанты и факторы развития / И. Ф. Шиляева // Вектор науки Тольяттинского гос. ун-та. Сер. "Педагогика, психология". – 2011. – № 3(6). – С. 337–340.
14. <http://www.webcitation.org/6GYpmIN34>
15. http://uk.wikipedia.org/wiki/Universala_Esperanto-Asocio

Клименко Ю. А.

К ИСТОРИИ РАЗВИТИЯ ЭСПЕРАНТО-ДВИЖЕНИЯ В УКРАИНЕ

В статье раскрыта проблема развития эсперанто-движения – движения за принятие эсперанто как языка международного общения, который имеет целью создание непосредственных и равных возможностей для каждого человека в международных отношениях. Своей многолетней историей эсперанто (и как язык, и как движение его сторонников) подтвердил право претендовать на роль универсального средства межкультурного диалога и человеческого взаимопонимания в общемировом масштабе.

Ключевые слова: эсперанто-движение, язык эсперанто, история эсперанто-движения в Украине, современные эсперанто-организации.

Klymenko Y. A.

THE HISTORY OF THE ESPERANTO MOVEMENT IN UKRAINE

This paper reveals the problem of the Esperanto movement – motion for the adoption of Esperanto as an international language, intended to establish a direct and equal opportunities for everyone in the international relations. His long history of Esperanto (and as a language and as a movement of his supporters) confirmed the right to claim to be a universal means of intercultural dialogue and human understanding on a global scale.

Key words: Esperanto movement, the language of Esperanto, the history of the Esperanto movement in Ukraine, the modern Esperanto organizations.

УДК 372(09)(411)

Коляда Т.В.

РОЗБУДОВА СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ (XIX СТ.)

У статті розглянуто становлення системи професійної підготовки майбутніх учителів Великобританії у XIX столітті, визначено чинники, що вплинули на її становлення, схарактеризовано принцип функціонування системи "учень – учитель", розглянуто її особливості, недоліки та переваги. Обґрунтовано процес модернізації системи підготовки майбутніх учителів у XIX столітті, від початкового етапу "учень-учитель" до етапу становлення системи підготовки вчителів як форми вищої освіти.

Ключові слова: система підготовки майбутнього вчителя, просвітницькі товариства, система "учень-учитель", "Коледжі для вчителів", Закон про початкову школу, "Денні коледжі".

В умовах реформування вітчизняної системи вищої педагогічної освіти, входження її в світові інтеграційні процеси важливого значення набувають питання цілісної системи професійно-педагогічної та практичної підготовки майбутнього вчителя. В Україні визначено, що пріоритетною сферою соціально-економічного, духовного і культурного розвитку держави є освіта, і провідна роль тут належить педагогу, оскільки через його професійну діяльність реалізується державна політика, спрямована на зміцнення інтелектуального та духовного потенціалу нації [2, с. 34].

Аналіз теоретичних педагогічних досліджень, урядових документів та практичного досвіду свідчать про недостатній рівень особистісної професійної підготовки випускників сучасних вищих педагогічних закладів освіти для розв'язання завдань реформування середньої загальноосвітньої школи, вирішення нагальних питань навчання і виховання. У зв'язку з цим учені звертаються до прогресивної спадщини минулого, ретроспективний аналіз якого дозволить виділити провідні ідеї для модернізації системи педагогічної освіти на сучасному етапі. В умовах, коли істотно змінюються і зростають вимоги до обсягу і